

Zdeslav Perković

NUŽNOST SANACIJE MEŠTROVIĆEVOG KAŠTELETA

Stari kaštelet na Mejama u Splitu je između dva svjetska rata doživio velike preinake i prilagođen je novoj svrsi. Meštrović je reanimaciju prostora izveo napuštajući poznate uzore intervencija na starim objektima. Sačuvani objekti i njihove vrijednosti shvaćeni su kao kvantiteti za nove arhitektonske sinteze i stvaranje novih vrijednosti. Neke stare objekte Meštrović je potpuno sačuvao, neke djelomično, a novim gradnjama formirao je prostore uvažavajući naslijeđeni prostorni pramod. Tako su ostvarene arhitektonske kreacije najvećih dometa.

Posebno se ističe unutrašnjost kapelice s drvenim raspelom i drvenim reljefima. U tom objektu arhitektura i skulpture predstavljaju nerazdvojenu cjelinu. Horizontalni i vertikalni ritam i usmjerenost prostora, položaj reljefa u prostoru i plošnost površina dio su opće prostorne likovne koncepcije koja je u biti sastavljena od jednostavnih prostornih i površinskih oblika. Ona ukazuje na utemeljenost oblikovanih postavki na nekim principima moderne arhitekture s jedne strane i tradicionalnog načina građenja s druge. Modernu koncepciju Meštrović transformira dajući joj složeniji i kompleksniji prostorni i površinski oblik, obogaćenu i elementima tradicionalnog načina građenja, što će se kod nas javiti tek znatno kasnije krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina. Meštrović je ostvario likovnu gustoću, po mom mišljenju, nepoznatu i nerealiziranu u tom vremenu. Baš ta likovna gustoća, koju on realizira na svojim objektima, prividno ga stavlja izvan konteksta moderne. Ali analiza pokazuje da je njegova estetska koncepcija zasnovana na jednostavnim prostornim pramodovima, na jasnim i jednostavnim volumenima i plošnim rješenjima. On je likovnu gustoću povećao do granice koja je naslućena tek sada u postmodernoj arhitekturi osamdesetih godina. Radi toga mu i trebaju klasični arhitektonski elementi, koji neke mogu zbuniti, posebno pod sjenom malovažavanja 19. stoljeća, neostilova i općenito arhitektonskog nasljeđa.¹⁾

Nažalost, može se konstatirati da je najznačajniji objekt — kapelica — u vrlo lošem stanju, uostalom kao i cijeli kompleks. Drveni reljefi su nedavno restaurirani, ali zbog lošeg stanja kapelice ne mogu biti vraćeni na svoje mjesto dok se zdanje ne obnovi. Izrađena je dokumentacija, a sad investitor prikuplja sredstva i očekuje se početak radova.²⁾

U proteklih pedesetak godina, koliko je prošlo od preuređenja starog kašteleta obitelji Capogrosso i Meštrovićevih zahvata,³⁾ pokazali su se

mnogi nedostaci i oštećenja zgrade, koja moraju hitno biti sanirana, jer nepovoljno utječu i na druge dijelove objekta.

Opis sadašnjeg stanja mora se započeti od temelja, koji su čini se, i najslabiji dio konstrukcije. Objekt je temeljen plitko, bez temeljnih stopa i na slabom tlu od trošnog lapora koji i dalje degradira, pa se može očekivati ako se ne izvrše potrebni zahvati, dalje smanjenje stabilneta zgrade. Uz cijeli temelj istočnog zida nalazi se odvodni kanal, izvan funkcije, promjenljivih dimenzija, ali prohodan za čovjeka. Taj zid je temeljen na različitim dubinama i različitim podlogama. Izveden je preko jedne starije građevine koja leži dublje i čiji su zidovi položeni poprijeko. Kao posljedica toga dugački istočni zid je pukao na tri mjesta s tendencijom i daljeg širenja oštećenja. Može se zaključiti da je stabilitet zdanja narušen s tendencijom mogućeg pogoršanja u skoroj budućnosti, pa se sanacija postavlja kao nužna i hitna.

Pregledom današnjeg stanja ustanovilo se da nije izvedena ni horizontalna ni vertikalna izolacija zidova protiv vlage. Naknadni i parcijalni zahvati u objektu koji su obavljani radi saniranja vlage dali su samo djelomične rezultate jer je objekt u takvom stanju da samo temeljita rekonstrukcija osigurava uspjeh.

Krov kapelice izveden je od kupa kanalice na drvenim letvama i drvenoj krovnoj konstrukciji s otvorenim podgledom u cjelini i detalju koji je tradicionalan na našem području. Takva konstrukcija krova omogućuje prodor prašine i drugih sitnih predmeta koje vjetar unosi, a koji nepovoljno utječu na Meštrovićeve drvene reljefe.

Na krovu nije izvedena nikakva posebna termička izolacija, te ako se još uzme u obzir da takve izolacije nema ni na zidovima,⁴⁾ može se konstatirati da mikroklimatske elemente u prostoru kapelice karakteriziraju nagle oscilacije temperature i relativne vlažnosti u zavisnosti od promjene vanjskih klimatskih faktora, a to nepovoljno utječe na drvene Meštrovićeve reljefe i njihovu trajnost.

Protupožarna zaštita zgrade je ispod današnjih standarda i rješenja koja se redovito primjenjuju na građevinama koje su neusporedivo manje značajni od Meštrovićevog kašteleta.⁵⁾ Hipotetična ali moguća situacija je da svaka gromom zapaljena grana s obližnjih borova može probiti krov i upasti u unutrašnjost kapelice i ugroziti eksponate. Nema potrebne protupožarne zaštite ni gromobranske instalacije pa ni to nije u skladu ni s umjetničkom vrijednošću objekta ni vrijednošću eksponata.

Sanacija u Meštrovićevom kašteletu nužno mora osigurati stabilitet, zaštitu od požara, vode i vlage, te drugu potrebnu zaštitu prema današnjim propisima i dosegnutom znanju o tim oblastima.⁶⁾

Stabilitet će, prema postojećim propisima, biti osiguran izvedbom temeljnog prstena te vertikalnih i horizontalnih serklaža. Temeljni prsten bit će izveden ispod postojećeg poda i s unutrašnje strane zidova. Vertikalni i horizontalni serklaži biti će izvedeni unutar postojećih kamenih zidova. Poslije završenih radova te intervencije neće biti vidljive.

Najznačajniji radovi bit će na krovu. Nosiva konstrukcija bi bila u liku kose armirane betonske ploče, koja s horizontalnim serklažima i drugim konstrukcijama čini jednu cjelinu. Na kosu armiranu betonsku ploču postaviti će se termička i hidro-izolacija te završni sloj od kupa kanalice.

Podgled krova biti će približno sličan današnjem. Na isto mjesto i u istim dimenzijama biti će vraćene sve drvene konstrukcije i grede koje karakteriziraju sadašnji strop. Međutim, poslije obnove neće biti vidljive kupe kanalice s donje strane iz prostora kapelice radi izvedbe kose armirane betonske ploče. Umjesto toga predlaže se podgled od drvene oplata u dimenzijama i na način kako je po nalogu Meštrovića izvedeno u jugozapadnom uglu trijema Meštrovićevog kašteleta. Ispod toga izves će se nenosivi rogovi i vezne grede po broju i dimenzijama kao i u postojećem objektu.

Toplotnu i hidro izolaciju zidova moguće je relativno lakše izvesti s unutrašnje strane. Termičku i hidro-izolaciju poda moguće je izvesti i naknadno i neovisno o drugim radovima ako se za to pokaže potreba. Svi ti slojevi bili bi ispod sadašnjeg poda, a završni sloj od istih kamenih ploča kao i do sada.

Na taj način cijeli objekt će biti termički osiguran mnogo bolje nego sadašnji. Drveni Meštrovićevi reljefi imat će ujednačenu mikroklimu, koja neće oscilirati, kao do sada, u zavisnosti od vanjskih klimatskih promjena. Ti zahvati ostvaruju potrebne preduslove da se u budućnosti provede i kondicioniranje zraka, ako se za to ukaže potreba, a da se više na objektu ne izvode dodatni građevinski radovi.

Poslije izvršenih radova kapela u cjelini i detaljima zadržava postojeći izgled uz neznatna odstupanja. S vanjske strane svi materijali će biti kao i sada. Krovna streha ostaje na istoj visini kao i sada, a sljeme će biti više za ca 15 cm, da se omoguću izvedba nužnih krovnih izolacija. Nagib kosog krova će se malo promijeniti, tj. biti će strmiji za 4° i umjesto sadašnjih 24° , a to je bliže i sličnije nagibu krova na starim objektima u Dalmaciji. S unutrašnje strane gabariti, dimenzije i materijali se neće mijenjati. Niveleta poda ostaje ista i sljeme krova na istoj visini. Grede nazidnice i vezne grede bit će za ca 15 cm niže od dosadašnjih, ali po dimenzijama i broju isti. Ako se uzme u obzir da je unutrašnja najveća visina prostora oko 7,0 m, onda su ove male korekcije u visini veznih greda i nazidnica sasvim neprimjetljive za oko, a posebno ako se zna da se ostale dimenzije objekta, materijali i njegove proporcije neće mijenjati.

NAPOMENE

- 1) U nekim recentnim člancima o arhitekturi Ivana Meštrovića iznose se različita mišljenja. N. Šegvić, Ivan Meštrović i arhitektura, Arhitektura br. 186-8, Zagreb 1984, 2—9; S. Piplović, Arhitektura Ivana Meštrovića, Mogućnosti br. 10—11 Split 1983.
- 2) Dokumentaciju je izradio Urbanistički zavod Dalmacije — Odjel za graditeljsko nasljeđe, uz suradnju Zavoda za zaštitu spomenika kulture, Split, Građevinskog instituta, OOUR Fakulteta građevinskih znanosti Sveučilišta u Splitu, Zavoda za geotehniku, Instituta za sigurnost, Zavoda za zaštitu na radu i zaštitu od požara, RO Inženjeringa, Split Elektrona, Split i drugih.
- 3) D. Kečkemet, Stari i novi Kaštelet, Slobodna Dalmacija od 29. 5. 1954, Split.
- 4) Osim vlastite mase zidova, koja ne osigurava potrebnu termičku izolaciju u smislu današnjih standarda JUS U.J5.600.
- 5) Zakon o zaštiti od požara NN.SRH 50/1977.
- 6) Osim navedenih standarda napominjem i sljedeće JUS:U.J5 001, 520, 530 i druge.